

Ongemakken aan het Veeneind

Hans Hoogenboom

Ook deze gemeente kende vroeger mondige burgers, Hilversummers die zich beleefd doch stevig durfden te richten tot het gemeentebestuur. Bijvoorbeeld met een verzoek om bespaard te blijven van de stofwolken, die langstreckende schaapskudden dagelijks over hen uitstortten. Het was geen doen, vonden ze. Desnoods moest de weg maar worden verlegd.

1900

1900

 De ondergetzekende maakt geachte begunstigers bekend, dat de handel in
**TUIN-, GRAS-, KLAVER- en
BLOEMZADEN,**

die meer dan een halve eeuw ten zijnen huize bestaan heeft, na het overlijden van zijnen Vader door hem zal worden voortgezet. Hij beveelt zich mistaam aan.

A. J. SCHOUTEN.

HELVERSUM, 16 Februari 1878.

Uit de hand te koop:

DE VILLA „CECILIA”,

voor weinige jaren nieuw gebouwd, met grooten, fraai aangelegden **Tuin** met koepel, staande en liggende te **HELVERSUM**, aan het Veeneinde, nabij den straatweg op Utrecht, op een der schoonste punten van het doorp.

Het perceel is dadelijk te aanvaarden.

Nadere informatie op franco aanvraag te bekomen bij den Notaris **K. J. PERK**, te **Helversum**, en bij den Makelaar **J. T. VAN DER VEGT**, te **Amsterdam, O. Z. Voorburgwal**.

Dagelijks te bezichtigen, waartoe zich aan te melden bij **G. RADEMAKER**, Tolgaarder te **Helversum**.

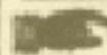
Uit de hand te koop:

Een onlangs nieuw gebouwd

HUIS.

bij den Uitgever dezes.

 Er biedt zich aan een
NAAISTER,
van Wollen- en Linnengoed, zoowel **IN- als BUITEN HUIS**. Adres bij den Uitgever dezer Courant.

DIENSTBODE

 gevraagd; tegen Mei als Meid-alleen, in een burger-huishouding, **R. C. Loon** /70,— en verva'. Ook **noedhulp** voor dadelijk. Franco leiter **M., Bureau De Gooi- en Eemlander**.

J. BELLM & Co

114 Nieuwendijk, 114
AMSTERDAM.

Ontvangen de nieuwe modellen

REGENMANTELS,

(in alle grooten)

VOORJAARSMANTELS. -- TOEGERMANTELS.

WINTERMANTELS.

Opruiming tot spotprijzen.

CHALES en STOFFEN.

OCITEND-LADONNEN

Dat gaat ver. Toch is dat precies waar de bewoners van het Veeneind – nu de Emmastraat – om verzochten in 1876. Met elkaar stelden ze de brief aan burgemeester en wethouders op. Het is een sierlijk, wat zwierig handschrift, waarin woordvoerder Franz Küster op 18 augustus van genoemd jaar namens de bewoners het dringende verzoek aan de *EdelAchtbare Heeren* verpakte. Hij is duidelijk een geofend schrijver, met een behoorlijke opleiding. Onder de brief prijkten zeven handtekeningen.

Aan het Veeneind waren rond deze tijd niet de minst vermogenden neergestreken. Er stonden al enkele villa's, andere waren in aanbouw. Ze kregen meisjesnamen zoals *Louise* en *Caecilia*, ongetwijfeld vernoemd naar dochters

van eerste eigenaren. Ook waren er aan het Veeneind enkele hotels, pensions en logementen te vinden. Alsmede een rooms-katholieke jongenskostschool, *St. Joseph* geheten, waar directeur L.T. Disselhoff vanaf medio 1878 de scepter zwaaide. In 1880 had hij dertig leerlingen in de kost. De bomen aan weerszijden van de laan droegen bij aan het fraaie karakter ervan. Puur woongenot, zo lijkt het.

De landmarks van de Emmastraat van nu waren er nog niet: de grote *St. Vituskerk* ontbrak, die zou er pas in 1892 komen, net als de zes stadswoonhuizen (van 1903), de *Emma-apotheek* (1926), *Grand Hotel Gooiland* (1936), het *Alberdingk Thijm College* (1937) en het *KRO-com-*

1900

1901

plex (1938). Wat ook ontbrak waren huisnummers. Zo omschreef de gemeente in het raadsbesluit van 2 mei 1867 bij het vaststellen van de naam Veeneind, dat deze gold voor het deel tussen de woonhuizen van de wed. S. Veen aan het begin tot G. Rademaker bij het tolhuis. Het Veeneind was in 1826 verhard als onderdeel van de straatweg 's-Graveland-Soestdijk. Daarvoor was het een zandweg en een schapenroute. De weg voerde richting de hoge venen van de Vuursche, vandaar de naam. Aan het einde splitste de rijbaan zich in - rechts - de

Utrechtschestraatweg en - links - de straatweg op Soestdijk. De weggebruiker moest er langs het tolhuis waar tolgaarder G. Rademaker de scepter zwaaide. De villa schuin tegenover het tolhuis was net gebouwd, maar nog niet verkocht. Wie belangstelling had kon zich laten rondleiden door genoemde heer Rademaker, die op verzoek ook bezichtigingen verzorgde. De publieke verkoop was op 29 april 1878, zo meldde *De Gooi- en Eemlander*. De correspondentie tussen de Veeneind-bewoners en het gemeentebestuur levert een mooi tijdsbeeld op van de

1900

1901

omgangsvormen, en van de nog vrij gebrekkige aankleding van de laan. Er was altijd wel wat te klagen, maar de stofoverlast door de schaapskudden was een serieus probleem. Vandaar die brandbrief. EdelAchtbare Heeren! luidt de aanhef (dames ontbraken anno 1878 nog in het gemeentebestuur). De heer Küster vervolgt met: De ondergeteekenden, allen bewoners van huizen gelegen aan het schoonste gedeelte dezer gemeente, nemen de vrijheid zich tot Uedelachtb. te wenden, met het beleefd verzoek wel de noodige maatregelen te willen nemen ter vermindering eener, voor hun allen,

hoogst onaangename zaak, namelijk: van de groote massa stof, die veroorzaakt wordt door het dagelijksch verscheidene malen voorbijtrekken van groote kudden schapen.

Schering en inslag

Dat voorbijtrekken van schaapskudden was in het dorp schering en inslag. Hilversum telde in die jaren gemiddeld vijf schaapherders en ruim zestienhonderd schapen, aldus dr. J.F. van Hengel in zijn Geneeskundige Plaatsbeschrijving (1875). Elke kudde moest in de ochtend vanaf

1902

het verzamelpunt - een van de driehoekige brinken - naar de graasplek op de heide en ging in de namiddag in de tegengestelde richting. Er lag nogal wat vuil op de drift en het gevolg voor de aanwonenden laat zich raden: overlast in de vorm van wolken stof. Alle ramen dicht. De bewoners ervoeren het als fnuikend voor hun woongenot. En misschien had het stofprobleem dan ook een waarde verminderend effect voor de woonhuizen.

De briefschrijver opperde namens de ondergetekenden het volgende: Volgens hunnen bescheiden mening zouden de

schaapherders even goed eenen anderen weg achterom naar de heide kunnen aangewezen worden, die niet door huizen bebouwd is, en alzoo de stof geen last veroorzaakt. Zij twijfelen geenszins of hunne klacht zal Uedelachtb. in ieder opzigt gegrond voorkomen en hopen dat daarom weldra eene gunstige verandering moge tot stand gebracht worden. Zich daartoe aanbevelend, hebben zij de eer met hoogachting te zijn

Uedelachtb. dienstv. Dienaren!

De afsluitende zin komt ons anno 2015 serviel voor, maar zo hoorde het in de formele verhoudingen van toen. Zeker wanneer men iets bij de hoge heren wilde bereiken. Maar helaas, de bestuurders beschikten anders. Twaalf dagen later al schreven ze terug dat *hoe gaarne wij aan uw verzoek zouden willen voldoen, het ons bij een ingesteld onderzoek ondoenlijk is voorgekomen de Schapendrift te verleggen*. De Veen-eind-bewoners gaven daarop aan b. en w. hun innigen spijt te kennen dat de schapenroute ongewijzigd bleef. Maar men had inmiddels zelf ook ontdekt dat een alternatieve

route op dat moment niet haalbaar was. Tegelijkertijd hoopten de 'Veeneinders', dat het gemeentebestuur op elke mogelijke oplossing van het stofprobleem gespits bleef, opdat wij in de aanstaande zomer van die vreeselijke stof-massa bevrijd blijven.

Gaslantaarns

Er heerste niet alleen jarenlang een serieus stofprobleem aan het Veen-eind, er was ook onvoldoende straatverlichting. Te weinig, dus te ver van elkaar staande gaslan-

taarns: dat betekende onveiligheid. De late wandelaar zag her en der nauwelijks een hand voor ogen en het inbrekersgilde wist de kans op betrapping aan het Veeneind tot een absoluut minimum beperkt. In 1872 vroegen enkele bewoners om plaatsing van een lantaarn bij het huis genaamd *Leeuwenstein*. En vijf jaar daarvoor, op 18 oktober 1867, was al het voorstel gedaan om 's nachts de gaslantaarns bij de twee tolhekken op de splitsing niet te blusschen maar tot een uur voor zonsopgang brandend te houden. De meerdere uren brandens boven de 1200 zullen verrekend worden ad 2 cents/twee cents per uur. Want dan klopte de

rekening weer. Ook moest de lantaarn *thans staande tegenover het logement de Zwarte Arend* [hoek Koningsstraat] verplaatst worden ter bevordering van de verlichting van het Veeneinde.

Een ander minpuntje, zo blijkt uit de correspondentie, vormde de beroerde staat der voetpaden aan beide zijden van de straat, tussen de *Zwarte Arend* en het tolhuis. Ze waren *dikwerf* onbegaanbaar bij regenachtig weer. De schrijver opperde in dit verband om het pad aan de zijde van de heer Küster met kolensintels te laten bedekken. Dat scheen op modderige plekken elders in de gemeente

1902

1909

al soelaas te hebben geboden.

Verzoek om brievenbus

Op 26 september 1884 dwarrelde er een ingezonden brief op de burelen van De Gooi- en Eemlander, afkomstig van Uw dienstw. dienaar Fr. Deze raadselachtige afzender, mogelijk een hoogbejaarde bewoner van de Veenstraat, stelde weer een ander publiek probleem aan de orde. Het epistel begint met twee keurige volzinnen. *Mijnheer de Redacteur! Onder de bewoners der Veenstraat en der hooger gelegene villa's is er zonder twijfel niemand, die niet, zoo als schrijver dez,*

zeer dikwijls ondervonden heeft, hoe lastig en vervelend het is, den verren weg naar het afgelegen postkantoor of naar het station te maken, om een brief of eene briefkaart op de post te doen. Daarom neem ik de vrijheid om in uwe veelgelezen Courant de vraag te stellen, of niemand uit genoemde buurt bereid is, de noodige stappen te doen, ten einde er in de nabijheid der R.C. Kerk eene brievenbus geplaatst worden, zooals er zich eene aan den Vaartweg bevindt. Het was een oproep aan welwillende lezers, die in het raadhuis wellicht een vinger in de pap hadden, om in actie te komen. De schrijver eindigt met een zinnetje dat een buitengewone wellevendheid verraad (kom daar nu

nog eens om): Ontvang Mijnheer de Redacteur, mijnen dank voor de mij toegestane ruimte in uw blad. Met de meeste hoogachting, Uw dienstw. dienaar, Fr.
Die brievenbus bij de kerk zal er vast gekomen zijn.

Veenstraat

Een jaar eerder, in 1883, was om een totaal andere reden aan het Veeneinde opschudding ontstaan. In dat jaar stelde een uit de gemeenteraad gerekruteerde commissie voor om de straatnaam *Veeneinde* tussen de Langestraat en de Zwarte Arend te wijzigen in *Veenstraat*. Het resterende stuk behoorde dan voortaan bij de administratie van de 'Soestdijkerweg'. Dit voorstel werd overgenomen door het college en aan de raad voorgelegd.

Op het Veeneinde klonk tandengeknars. Men klom weer boos in de vul- of kroontjespen. Er startte een langdurige lobby om toch van die lelijke naam *Veenstraat* af te komen. Bewoner L.T. Disselhoff, de directeur van het jongenspensionaat St. Joseph, schreef het met ingehouden woede namens de medestraatbewoners zo: ...dat volgens hunne bescheiden meening de naam van *Veenstraat* aan deze zoo schoone weg of laan geen recht van voortbestaan mag hebben; dat op de gronden van bedoelden weg nergens eenig veen bestaat, en geheel zandgrond is; dat ieder vreemdeling voor de naam *Veen-*

straat afschrik heeft zich aldaar metterwoon te vestigen, huiverend daardoor hunne gezondheid in gevaar te brengen; dat zulks zeer schadelijk werkt op verhuuring van villa's, huizen, kamers en pension, enz.; dat de weg vanaf de Katholieke Vereeniging en verder door de tol tot over den spoorweg, die naar Soestdijk en Baarn leidt, in werkelijkheid behoort tot de Soestdijker straatweg. Disselhoff c.s. verzochten dan minzaam en dringend om dan de hele *Veenstraat* maar gewoon ook *Soestdijkerstraatweg* te noemen.

Dat leek de bestuurderen geen goed idee. Hoewel ene G.H. Pernis namens de halve buurt nogmaals verzocht om de naam *Veenstraat* te laten vervallen. Onder de diverse brieven aan het gemeentebestuur prijkten de - soms moeilijk te ontcijferen - namen van bij elkaar enkele tientallen medeondertekenaars. Ze droegen achternamen als Murkmans, Kuijer, Povel, Vinke, De Groot, Veen (2x), Jorritsma, Fokker, Bijlard, Nieuwenhuizen, Pompe, Van Rhijn en er was een mejuffrouw S.E. ten Have. Op de brief van 13 september 1897 antwoordden b. en w. gestreng dat tot naamsverandering van een straat alleen om zeer gewichtige redenen mocht worden overgegaan. En ze achtten die redenen in het onderhavige geval niet aanwezig. Wat zo'n gewichtige reden trouwens wel zou kunnen zijn, dat vermeldt de historie niet.

Stakende stemmen

Einde discussie? Geenszins. Pensioonaatdirecteur Disselhoff had in een brief aan de gemeenteraad al eens alternatieve namen aangedragen. Hij deed een minzaam verzoek tot het omdopen van de Veenstraat in *Vooreinde*, of anders in de *Floris V-straat of -weg*. Leek men dat niks, dan was er ook nog *Oranjelaan of - komt-ie - Emmalaan*.

In de gemeenteraad werd het slepende onderwerp nu eindelijk eens serieus besproken. Op 8 oktober 1897 bleek dat de raadsleden Passtoors, Van Veerssen - eigenaar/bewoner van de Veenstraat -, Wüstenhoff en Nieuwenhuijzen in casu wel termen aanwezig achtten om tot naamsverandering over te gaan. Men ging hoofdelijk stemmen en wat bleek: het voorstel van b. en w. om de omstreden naam *Veenstraat* te handhaven kreeg evenveel voor- als tegenstemmen: zeven tegen zeven. We komen in de stemuitslag bekende Hilversumse namen van raadsleden tegen zoals Gülcher, Houtman, Peet, Vlaanderen, Brouwer, Blijdenstein en Perk.

Bij het staken der stemmen was het gebruik om in de erop volgende vergadering nog een poging te wagen en dan de knoop door te hakken. Die volgende raad was op 2 november 1897. Andermaal kwam het ongewijzigde collegevoorstel ter tafel. De vergadering was voltallig. Deze keer trok het college met zes stemmen tegen acht aan het kortste eind. Voorstel verworpen.

Alles goed en wel, maar hoe moest de Veenstraat dan in het vervolg wel gaan heten? Te dien aangaand kwam het raadslid Wüstenhoff met het voorstel - geamendeerd na een opmerking van raadslid Gülcher (die tot nog toe het college steunde) - om de Veenstraat in het vervolg *Emmastraat* te noemen. Voorwaar een deftige naam, heel wat anders dan dat vermaledijde *Veenstraat*. En nu men toch bezig was, besloot de raad om ook de weinig welluidende straatnaam *Krakebeen* koninklijk op te waarderen. Die weg heet sindsdien *Koningsstraat*.

En die schapenoverlast? Op 6 juli 1904 viel in *De Gooi- en Eemlander* een klein berichtje te lezen. Het was eigenlijk een constatering van de redactie, met een lichte ondertoon van spijt. Een van de meest vreedzame tafreelen uit het landbouwersbedrijf, de herder met zijn kudde schapen, zullen we hier voortaan moeten derven. De laatste kudde schapen in onze gemeente is dezer dagen door den eigenaar van de hand gedaan. Hier of daar zal misschien nog wel een enkel schaap zijn overgebleven, doch deze worden natuurlijk niet meer aan de hoede van een herder overgegeven.

‘iets tastbaars’

Bij de feestelijke vervanging in 1897 van de naam *Veenstraat* door *Emmastraat* zal misschien ook een rol hebben gespeeld dat de bewoners ‘iets tastbaars’ hadden met de koningin-regentes. De troonsbestijging – op 7 september 1898 – door Emma’s dochter Wilhelmina en Emma’s eigen terugtreden als regentes zou het mooiste denkbare moment zijn om dat te laten zien. Dat Emma en haar dochter althans in Hilversum-Zuid populair waren blijkt uit *De Gooi- en Eemlander* in juli 1898. Emmastraat-bewoner J.H. Veen riep via de krant zijn buurtgenoten op met spoed de koppen bij elkaar te steken in Hotel Gooiland. Daar diende overlegd te worden over een gemeenschappelijke versiering van de hele Emmastraat. Hij trof er enkele tientallen medestanders. Al snel bleek dat men wilde dat ook de Soestdijkerstraatweg meedeed met de feestversiering. En de decoratie moest van klasse getuigen. De redacteur, die natuurlijk ook in Gooiland present is geweest, vermeldt in zijn verslag een ontboezeming van een der aanwezigen: *De heer J. Bijlard gaf als zijne meening te kennen, dat de versiering der Emmastraat luisterrijk moest zijn, niet alleen om de reden, die in het algemeen tot feestviering aanzette, namelijk van de trouw en afhankelijkheid der bewoners blij te geven, maar omdat zij zoo dikwijls het voorrecht hebben, H.M. onze jeugdige Koningin en hare Doorluchtige Moeder deze straten te zien passeren.*

BRONNEN

SAGV Archief gemeentebestuur Hilversum 1851-1939 Inv. Nr. 1406, uittreksels uit correspondentieboek. Diverse gedigitaliseerde exemplaren dagblad *De Gooi- en Eemlander* 1874 op Delpher.nl.